

CIGÁNY, MAGYAR

Folyóiratunk második blokkjának gerincét a szerkesztőség saját kutatása adja. Egy Borsod megyei településen tíz éve folyó terepmunkára, illetve egy ebben az évben végzett mélyinterjú kutatásra támaszkodva próbáljuk megválaszolni azt a kérdést, hogy az elmúlt években miért és hogyan alakultak át a „cigány” jelentései. Gömbaljáról szóló tanulmányaink fontos törekvése, hogy közel menjenek a közbeszédben is megjelenő jelenségekhez, és megmutassák azokat az összefüggéseket, amelyek a közbeszédben nem kerülnek elő, pedig alapvetően meghatározzák a „cigányok” és „nem cigányok” közötti különbségtételt a mai Magyarországon.

A cigány különbségtétel kizárólag történeti és lokális kontextusban értelmezhető. Miközben e különbségtétel során társadalmi határvonalak jönnek létre, amelyek emberek életét, mindennapi helyzeteket és folyamatokat határoznak meg, maga a különbségtétel nem mindig észrevehető, minthogy térben és időben más és más alakot ölt. Azt reméljük, hogy ha nem „a cigányokról”, hanem a cigány különbségtételről kezdünk beszélni, kiderül, hogy nemcsak a különbségtétellel létrehozott cigány pozíciók változnak folyamatosan, de a „cigánnyal” szembeállított „magyar” jelentése sem állandó. Mivel „cigány” és „magyar” különbsége evidenciának tűnik, a különbségtétel változó formáiról nincs szó az országos diskurzusban. Sem azon változatában, amelyik a „cigány” kimondásában mindig rasszizmust sejt – és így tagadja a különbségtétellel létrejövő „magyarok” és „cigányok” tapasztalatai közötti különbség valóságát is. Sem pedig abban, amelyik a „cigányról való beszéd” szükségességét hirdeti, és az „eddig elfojtott igazság” kimondásában tobzódik. Ez utóbbi, képmutató „igazságbeszéd” helyett a blokk írásai azt javasolják, hogy vizsgáljuk meg az érintkezések konkrét mozzanatait, amelyeket az utóbbi időben éppen a „kimondás” (nem csak diszkurzív) politikája formált.

Cikkeink tehát arra a folyamatra reagálnak, amelynek során a korábban stabilnak látszó cigány pozíció kimozdul beágyazott helyéből és a korábbiaktól eltérő jelentésekkel társul. Ez a korábbi felállás jelentéseiből és viszonyaiból építkező, azokra reagáló változás a kiindulópontja a különféle színtereken készített tanulmányoknak. Horváth Kata és Kovai Cecília a kisebbségi tapasztalatok és a rokoni viszonyok felől próbálja értelmezni a változás folyamatát, Berkovits Balázs és Oblath Márton pedig az intézmények működésének helyi kontextusában elemzi a „cigány” kategóriához kapcsolódó új jelentések kialakulását. Durst Judit és Varga Blanka tanulmányai kiegészítik és árnyalják Gömbalja világát. Azt mutatják meg, hogy a kimondás politikája miféle különbségtételeken keresztül formálja a hétköznapokat a Gömbaljáétól eltérő terepeken. Előbbi a telepfelszámolás következményeit mutatja be egy olyan településen, ahol ma már alig fordulnak elő „magyarok”, az utóbbi pedig egy olyan helyre vezet el, ahol ritkán fordulnak elő „cigányok”, s itt teszi fel azt az alapvető kérdést, hogy módosíthatóak-e a „cigányhoz” tartozó veszélyes jelentések, miként változtathatóak meg, megváltoztathatóak-e egyáltalán a különbségtétel kirekesztő mechanizmusai.